

LA DOMESTICACIÓ D'ESPÈCIES VEGETALS PER A JARDINERIA:

L'EXPERIÈNCIA DE BIORIZA

Joan Parera & Mònica Casanovas

Des de fa uns cinc anys, a Viviers Bioriza S.L., a part de la línia de restauració ambiental, mantenim una línia de producció de plantes per jardineria de baix manteniment. Aquesta aposta de futur s'emmarca dins de les diferents accions per part d'un sector dels professionals dedicats a la jardineria i el paisatgisme per aconseguir espais verds més respectuosos amb el medi ambient, desenvolupant alternatives a la jardineria de gran consum.

La jardineria de baix manteniment es fonamenta en l'obtenció d'uns espais verds gairebé autosuficients, optimitzats al màxim i aplicables a tot tipus de climes i condicions (no únicament orientada al clima sec i amb poca disponibilitat d'aigua).

Les plantes autòctones són les millor adaptades a les condicions ambientals d'una zona concreta i, per tant, són unes de les que menys requeriments tindran en els nostres jardins.

La flora de Catalunya, que és la més propera a nosaltres i, per tant, la principal font de material al nostre viver, té uns 5000 tàxons que pertanyen a una gran diversitat d'hàbitats i condicions ecològiques diferents. Aquesta amplitud de condicions que presenta el territori català, i també la resta de la Península Ibèrica, permet disposar de plantes adaptables a situacions molt diverses.

Criteris de selecció

A l'hora de seleccionar espècies per jardineria de baix manteniment disposem, doncs, d'un ampli ventall de plantes per escollir. Dins d'aquesta diversitat climaticoambiental i edafològica però, hem de tenir en compte alguns aspectes:

a) La plasticitat en l'adaptació a l'entorn

Hi ha espècies que s'adapten a uns rangs ecològics més amplis i altres que tenen unes necessitats molt més específiques. Tot i que tant les d'un grup com les de l'altre són igualment interessants, com més amplis siguin aquests rangs, més plasticitat tindrà una planta a l'hora d'adaptar-se a diferents ambients.

S'ha de tenir en compte que, fins i tot en el cas d'una correcta elecció de les espècies a nivell de projecte, el manteniment posterior sovint està en mans d'agents gestors diferents als que han participat en el disseny inicial. La pèrdua d'informació pel que fa als requeriments del jardí, en aquest cas, és inevitable. Com més amplis siguin els rangs de tolerància d'una planta a diferents condicions ambientals, més possibilitats tindrà de sobreviure amb èxit en aquests jardins.

Això, però, reduiria en gran mesura el potencial de la flora autòctona del que hem parlat en començar. És necessari, per tant, un bon coneixement dels requeriments d'aquestes plantes, que permeti que els jardins de baix manteniment arribin als mateixos nivells de qualitat que els jardins de gran consum. Només així es podrà anar ampliant cada vegada més l'oferta d'espècies cultivades.

b) El valor ornamental

El port, la floració, el color o textura de les fulles, la coloració dels fruits, el cromatisme de les fulles o l'escorça amb el canvi d'estació, etc, són aspectes que cal considerar, sobretot en aquelles èpoques de l'any més desfavorables pel jardí com són l'hivern i l'estiu.

En aquest sentit són molt interessants les espècies de floració estival (*Agastache rupestris*, *Bupleurum fruticosum*), amb floracions prolongades (*Tulbaghia violacea*), que mantinguin un aparell vegetatiu interessant a l'hivern (*Stachys bizantina*, *Carex muricata* ssp. *divulsa*), un cromatisme vistós de l'escorça a la tardor (*Salix fragilis*, *Cornus sanguinea*), etc.

c) L'ús en jardineria

També cal considerar la capacitat d'una espècie per formar tanques o mitjanes (*Pistacia lentiscus*, *Phillyrea latifolia*, *Olea europaea* var. *sylvestris*), vorades (*Tulbaghia violacea*), mantells entapissants (*Lippia nodiflora*, *Vinca* sp.), cobertes vegetals (*Sedum* sp., *Sempervivum* sp.), rocalles (*Thymra capitata*, *Helichrysum italicum*), fixació de talussos (*Dorycnium pentaphyllum*), etc.

Depenent de quin sigui l'ús pretès és important, per tant, el port compacte i la resistència a les podes; la formació d'estolons, rizomes o altres sistemes d'expansió; un alt volum radical, una bona capacitat colonitzadora, etc.

Aquests criteris d'ús, juntament amb els ornamentals esmentats en el punt anterior, són molt importants i s'han de considerar en paral·lel a la resta de criteris. Una espècie que no compleixi aquests requisits, difícilment serà acceptada pels usuaris, malgrat tenir un baix manteniment.

Fonts d'obtenció de plantes

A partir d'aquí, i tenint en compte totes aquestes consideracions, les fonts d'obtenció de plantes poden ser molt diverses:

a) La natura

L'obtenció de material de multiplicació directament de la natura és, curiosament, una pràctica poc habitual dins del sector viverista, que l'obté a partir de clons seleccionats per altres viviers. En el cas, però, de la jardineria de baix manteniment basada sobretot en espècies autòctones, la natura és una font bàsica.

El material obtingut al camp pot ser llavors o esqueixos, a partir dels quals, i depenent de l'espècie, es poden establir cultius de planta mare al viver (*Rosmarinus* sp., *Phlomis* sp.)

b) Productors o recol·lectors de llavors

Ja siguin bancs de llavors forestals o empreses comercialitzadores de llavors.

Aquestes fonts són interessants per espècies que no són del nostre entorn immediat.

c) Altres

Minoritàriament, també s'obtenen plantes a través d'hibridacions (*Phlomis* x 'Marina', *Salvia* x *jamensis*), o bé a través d'intercanvis amb altres professionals del sector.

Sigui quina sigui però, la font d'obtenció d'una planta, és molt important verificar-ne la identitat botànica abans de ser produïda i comercialitzada.

Producció en viver: metodologia

El procediment que seguim abans de treure una planta al mercat és el següent:

a) Multiplicació a petita escala

Per qualsevol espècie que vulguem cultivar per primera vegada, independentment de la font d'obtenció, es posen a punt els processos de multiplicació i cultiu a petita escala.

b) Assaig del seu comportament en un entorn enjardinat

Una vegada hem establert el procés de producció, assagem el seu comportament en un entorn enjardinat.

Amb aquesta finalitat vàrem crear fa tres anys el jardí de demostració. Aquest jardí té tres zones habilitades amb diferents condicions:

- una zona a ple sol, amb una disposició del relleu que afavoreix el drenatge.
- una zona ombrívola, amb un freàtic assequible per la planta en determinades èpoques de l'any i amb una topografia que facilita la retenció de l'aigua.
- un espai pensat per a provar els diferents usos de les plantes a l'hora d'entapissar, formar tanques, vorades, etc.

Depenent de l'hàbitat d'origen de l'espècie, les plantes són provades en una zona o una altra, o bé en totes a la vegada, per tal de comparar el seu comportament en cada situació. Aquest període de prova en el jardí també ens permet veure:

- la tolerància d'una planta a les altes temperatures de l'estiu i a les temperatures mínimes de l'hivern.
- l'estabilitat al llarg del temps de les característiques ornamentals del clon seleccionat.
- la tolerància a les podes (en cas de plantes aptes per format tanques), la capacitat d'estendre's o de formar recobriments importants del sòl (en cas de plantes amb potencial com a entapissants o cobrissols), etc.

El període de prova mínim en el jardí és d'uns dos anys, depenent de l'espècie.

c) Producció a gran escala

Finalment, una vegada vist que la producció en viver d'aquella planta és possible i que pot tenir interès comercial, procedim a produir-la a gran escala.

Informació tècnica a l'usuari

La gran majoria d'espècies utilitzades en jardineria convencional són de procedència subtropical i de climes temperats humits, amb períodes de creixement, sistemes radicals, requeriments hídrics, etc, força diferents als de les espècies adaptades al clima mediterrani. El cultiu durant segles d'aquest tipus d'espècies al·lòctones i l'aprenentatge conseqüent, ha fet que a l'hora de produir un canvi d'espècies, la majoria de les vegades no s'hagi produït un canvi paral·lel en la manera de mantenir-les.

Els problemes amb els que ens hem trobat després de cinc anys produint plantes per jardineria de baix manteniment són, principalment: agrupacions de plantes sense tenir en compte els requeriments de cada espècie i una metodologia de reg inadequada.

En el moment d'iniciar la línia de plantes per jardineria de baix manteniment, es va creure convenient que l'usuari pogués accedir a informació sobre l'ús i cultiu d'aquestes plantes. Aquesta informació està disponible a través del catàleg de temporada i les fitxes tècniques de la pàgina web. Així mateix, les visites al jardí de demostració poden ser un bon complement.

En els darrers temps s'observa com els usuaris que han començat a utilitzar aquest tipus de plantes, s'adonen que els seus condicionants i requeriments no són els mateixos que els que s'havien vingut utilitzant fins ara, però que, amb un mínim assessorament i una mica de cura a l'hora de fer el disseny del projecte, el manteniment posterior és reduït considerablement sense perdre qualitat ornamental.

En general, creiem que hi ha dues consideracions que s'han de tenir en compte per tal de que la implantació d'un jardí de baix manteniment tingui èxit: escollir les espècies més adequades en funció de les característiques del jardí (naturalesa del sòl, insolació, temperatura mínima, etc), i agrupar-les segons els seus requeriments hídrics.